

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0525U000017

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 13-01-2025

Статус: Запланована

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бондарчук Ярослава Віталіївна

2. Yaroslava V. Bondarchuk

Кваліфікація: к. мист., доц.

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6638-4399

Вид дисертації: доктор наук

Аспірантура/Докторантура: ні

Шифр наукової спеціальності: 26.00.01

Назва наукової спеціальності: Теорія та історія культури

Галузь / галузі знань: Не застосовується

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Не застосовується

Дата захисту: 11-02-2025

Спеціальність за освітою: Історія образотворчого мистецтва

Місце роботи здобувача: Національний університет "Острозька академія"

Код за ЄДРПОУ: 22554101

Місцезнаходження: вул. Семінарська, буд. 2, Острог, Острозький р-н., 35800, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): Д 26.005.02

Повне найменування юридичної особи: Національна музична академія України імені П. І. Чайковського

Код за ЄДРПОУ: 02214188

Місцезнаходження: вул. Архітектора Городецького 1-3/11, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури та інформаційної політики України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Острозька академія"

Код за ЄДРПОУ: 22554101

Місцезнаходження: вул. Семінарська, буд. 2, Острог, Острозький р-н., 35800, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 18.31

Тема дисертації:

1. Генеза і еволюція сакрального мистецтва провідних спільнот давнього світу
2. Genesis and evolution of the sacred art of the leading communities of the Ancient World

Реферат:

1. У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми соціокультурної обумовленості етапів еволюції сакрального мистецтва, що відображає духовну еволюцію людства. Простежено динаміку формування і трансформації духовних смислів творів мистецтва у проекції на комунікаційні параметри їхнього існування в системі різних просторово-часових культурних координат. Тема духовного розвою суспільства є актуальною для всіх часів, але в наш час цивілізаційної глобалізації, коли взаємозв'язок всіх складових духовної культури (науки, філософії, релігії, мистецтва та ін.) набуває особливої вагомості у створенні інтегрованого світогляду, актуалізується особливо. Найхарактернішим прикладом поєднання науки, філософії, релігії та мистецтва є духовна спадщина провідних спільнот Давнього світу. У дисертації простежено орогенічну (центральну) лінію еволюції сакрального мистецтва Давнього світу, що відображає духовний розвиток людства від зародження найдавніших релігійних уявлень у добу пізнього ашелю 500 – 300 тисяч р. т. до створення релігійно-філософських систем світових релігій на

межі I тисячоліття до н.е. – на початку нової ери. На основі аналізу творів сакрального мистецтва як предметів матеріальної об'єктивації релігійно-світоглядних уявлень з'ясовано, що в різних частинах давньої ойкумени в один і той самий час виникали подібні культу й вірування, отже, різні спільноти проходили однакові етапи еволюції духовної культури. Етапи еволюції духовної культури розглянуто в контексті осмислення гіпотези, висунутої в працях науковців другої половини XX – початку XXI ст. (Джорджіо де Сантільяни, Герти фон Дегенд, Клайва Раггла, Менлі Холла, Олександра Гурштейна, Миколи Чмихова, Володимира Юрковця та ін.) щодо відповідності історичних етапів духовного розвитку людства астрономічним епохам, які визначаються часом переміщення точки весняного рівнодення (перетину екліптики та небесного екватора) протягом 2150 років у певному знаку зодіакального кола внаслідок явища прецесії – зміщення осі обертання Землі по конусу. Ця відповідність виявляється в тому, що головні релігійно-світоглядні уявлення і культу певного історичного періоду отримують відображення в характеристиці (релігійно-філософському описі) домінуючого в цей період зодіакального знака, у якому перебуває точка весняного рівнодення. З'ясовано, що відображення головних релігійно-світоглядних уявлень і культур певного історичного періоду в назві і характеристиці домінуючого в цей період зодіакального знака спостерігається не лише в часи розвинутої астрономії, коли було відоме зодіакальне коло, річний рух Сонця і переміщення вздовж екліптики точки весняного рівнодення, але й у більш ранні часи історії людства (палеоліт, мезоліт), коли людство не знало кола Зодіаку. Постійна відповідність характеристик домінуючих в певні історичні періоди знаків зодіаку релігійно-світоглядним уявленням провідних спільнот того часу унеможливує момент випадковості. Якщо відображення основних культів VII – I тисячоліття до н.е. у назвах і характеристиках домінуючих тоді зодіакальних знаків пояснюється тим, що жреці-астрономи узагальнювали в них головні релігійні ідеї свого часу, то відображення провідних культів більш ранніх періодів у характеристиках домінуючих тоді зодіакальних знаків не має такого пояснення. Це спонукає до думки, що збіг головних рис релігійного життя певного історичного періоду та характеристики домінуючого в цей період зодіакального знака є результатом дії не тільки людського розуму, але й надсвітової свідомості, позначенням етапів духовної еволюції людства. Така точка зору поєднує матеріалістичне розуміння історії, оскільки постулює вплив матеріальних чинників на виникнення релігійних вірувань, та ідеалістичну концепцію суспільного розвитку, оскільки позиціонує зв'язок між духовним розвитком людини і надприродним світом. Тому вона укладається в рамки поліонтичної парадигми, що виділяє світовий і надсвітовий рівень, матеріальний та духовний модули буття. Пропонована концепція еволюції сакрального мистецтва як дзеркала духовного розвитку суспільства вписується в сучасне трактування історичного розвитку з позицій постнекласичного (тоталогічного) підходу, згідно з яким, незважаючи на те, що всесвітньо-історичний процес диверсується на множину різноманітних формоутворень, однаково він розуміється цілісним (тотальним). З тоталогічним трактуванням історії людства пов'язується монадологічна теорія, в якій ключове поняття «монада» постає як Бог, Розум, причина єдності та цілісності історії

2. The dissertation provides a theoretical generalization and a new solution to the scientific problem of the socio-cultural conditioning of the stages of the evolution of sacred art, which reflects the spiritual evolution of humanity. The dynamics of the formation and transformation of the spiritual meanings of works of art in the projection on the communication parameters of their existence in the system of different spatio-temporal cultural coordinates are traced. The topic of spiritual development of society is relevant for all times, but in our time of civilizational globalization, when the interrelationship of all components of spiritual culture (science, philosophy, religion, art, etc.) acquires special importance in the creation of an integrated worldview, it is especially relevant. The most characteristic example of the combination of science, philosophy, religion and art is the spiritual heritage of the leading communities of the Ancient World. The dissertation traces the orogenic (central) line of evolution of sacred art, which reflects the spiritual development of mankind from the birth of the oldest religious ideas in the late Acheulean period of 500-300 thousand BC to the creation of religious and philosophical systems of world religions at the turn of the 1st millennium BC - at the beginning of a new era. Based on the analysis of works of sacred art as objects of material objectification of religious ideas, it was found that in different parts of the ancient

oikumene, similar cults and beliefs arose at the same time, therefore, different communities went through the same stages of evolution of spiritual culture. The stages of the evolution of spiritual culture are considered in the context of understanding the hypothesis put forward in the works of scientists of the second half of the 20th - beginning of the 21st century. (Giorgio de Santillana, Hertha von Dechend, Clive Ruggles, Manly Hall, Alexander Gurshtein, Mykola Chmykhov, Volodymyr Yurkovets, etc.) regarding the correspondence of the historical stages of the spiritual development of mankind to astronomical epochs, which are determined by the stay time of the intersection point of the ecliptic and the celestial equator during 2150 years in a certain sign of the zodiac circle due to the phenomenon of precession (rotation of the earth's axis in a circular cone). This correspondence is manifested in the fact that the main religious and worldview ideas and cults of a certain historical period are reflected in the characteristics (religious-philosophical description) of the zodiac sign dominant in that period, in which the vernal equinox is located. It has been found that the reflection of the main religious ideas and cults of a certain historical period in the name and characteristics of the zodiac sign dominant in that period is observed not only in the times of advanced astronomy, when the zodiac circle and the annual movement of the Sun and the movement along the ecliptic of the vernal equinox point were known, but also in earlier times of human history (Paleolithic, Mesolithic), when mankind did not know the circle of the Zodiac. The constant correspondence of the characteristics of the zodiac signs dominant in certain historical periods, in which the point of the vernal equinox is located, to the religious and worldview of the leading communities of that time makes the moment of chance impossible. If the depiction of the main cults of the 7th - 1st millennium BC in the names and characteristics of the then-dominant zodiac signs is explained by the fact that the priest-astronomers summarized the main religious ideas of their time in them, the reflection of the leading cults of earlier periods in the characteristics of the then-dominant zodiac signs has no such explanation. This leads to the opinion that the coincidence of the main features of the religious life of a certain historical period and the characteristics of the zodiac sign dominant in this period is the result of the action of not only the human mind, but also the supernatural consciousness, marking the stages of the spiritual evolution of humanity. Such a point of view combines a materialistic understanding of history, since it does not deny the influence of material and social factors on the emergence of religious beliefs, and an idealistic concept of social development, since it posits a connection between the spiritual development of a person and the supernatural world. Therefore, it fits into the framework of the polyontic paradigm, which distinguishes the world and the supramundane level, material and spiritual modes of being. The proposed concept fits into the modern interpretation of historical development from the standpoint of the post-nonclassical (totological) approach, according to which, despite the fact that the world-historical process diverges into a multitude of various formations, it is equally understood as integral (total).

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- 1. Бондарчук Я. В. Історія релігійного мистецтва як відображення духовної еволюції людства в космічних циклах прецесії: монографія. Львів : ПП «Релігійне вид-во «Святих Володимира та Ольги», 2022. 928 с., 882 іл.

- 2. Бондарчук Я. В. Теорії виникнення і розвитку первісного мистецтва в дослідженнях другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. Напрямок : Мистецтвознавство. Вип. 26 / упоряд. і наук. ред. В.Г. Виткалов. Рівне : РДГУ, 2018. С. 101 – 107 [188 с.].
- 3. Бондарчук Я. В. Концепції розвитку світової культури другої пол. ХХ – поч. ХХІ ст. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. Напрямок : Культурологія. Вип. 27/ упоряд. і наук. ред. В.Г. Виткалов. Рівне : РДГУ, 2018. С. 65 – 71 [132 с.].
- 4. Бондарчук Я. В. Вплив релігійно-світоглядних ідей на формування образу жінки в мистецтві палеоліту. Вісник Львів. нац. акад. мистецтв. Вип. 37. 2018. С. 42 – 56.
- 5. Бондарчук Я. В. Найдавніші зображення пар тварин, людей і териантропів 33 – 31 тисячоліття до н.е. Наук. зап. Тернопіль. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство / за ред. О.С. Смоляка. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В.Г. Гнатюка, 2019. № 1. Вип. 40. С. 221 – 228 [280 с.].
- 6. Бондарчук Я. В. Виникнення символу меандру як відображення релігійно-світоглядних уявлень палеолітичної людини. Культурологічна думка : зб. Київ : Ін-т культурології Нац. акад. мистецтв України, 2019. № 15. С. 83 – 89 [232 с.].
- 7. Бондарчук Я. В. Вплив релігійно-світоглядних чинників на організацію простору в будівлях найдавніших поселень Близького Сходу ХІ – VII тисячоліття до н.е. Вісник Харк. держ. акад. дизайну та мистецтв: зб. наук. пр. / за ред. Голубця О.М. Харків : ХДАДМ, 2019. 122 с. (Мистецтвознавство) № 2. С. 38 – 45.
- 8. Бондарчук Я. В. Символіко-семантичне навантаження образу птаха як відображення релігійно-світоглядних уявлень у мистецтві палеоліту. Наук. зап. НаУКМА. Теорія і історія культури. Т. 2. Київ, 2019. С. 53 – 63.
- 9. Бондарчук Я. В. Вплив культів сонця та землі на об'ємно-просторове рішення земляних та кам'яних сакральних структур V – III тисячоліття до н. е. Культура України. Харк. держ. акад. культури. 2019. С. 102 – 115.
- 10. Бондарчук Я. В. Вплив релігійно-світоглядних ідей на формування символів сонця та вогню в мистецтві первісного суспільства. Вісник Закарпат. акад. мистецтв. Вип. 12. Ужгород, 2019. С.85 – 94.
- 11. Бондарчук Я.В. Найдавніші образи териантропів (звіролюдей) як відображення тотемістичних та тотемістичних уявлень первісного суспільства. Мистецтвознавчі зап.: зб. наук. пр. Вип. 35. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2019. С. 119 – 124 [370 с.].
- 12. Бондарчук Я. В. Теорії виникнення мистецтва в дослідженнях другої пол. ХІХ – першої пол. ХХ ст. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. Напрямок : Мистецтвознавство. Вип. 30 / упоряд. і наук. ред. В.Г. Виткалов. Рівне: РДГУ, 2019. С. 101 – 107.
- 13. Бондарчук Я.В. Концепції розвитку світової культури в дослідженнях ХVІІІ – першої половини ХХ ст. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. Напрямок : Культурологія. Вип. 31 / упоряд. і наук. ред. В.Г. Виткалов. Рівне : РДГУ, 2019. С. 3 – 15.
- 14. Бондарчук Я. В. Антиномічне осмислення Бога в єдності трансцендентного та іманентного начал у провідних релігійно-філософських системах і мистецтві др. пол. I тисячоліття до н. е. – початку н. е. Культурологічна думка: зб. наук. пр. Київ : Ін-т культурології Нац. акад. мистецтв України, 2020. № 18. С. 132-146.
- 15. Бондарчук Я. В. Семантика образу бика в мистецтві кам'яного віку. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Наук. зб. Напрямок : Мистецтвознавство. Вип. 34. 2020. С.24-36.
- 16. Бондарчук Я. В. Формування антиномічної концепції Бога в філософії та мистецтві християн II – VI століть. Вісник Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журн. 2020. № 3. С. 46-54.
- 17. Бондарчук Я. В. Культ героїв та відображення їх у мистецтві II – I тис. до н.е. Вісник Львів. нац. акад. мистецтв 2020. Вип. № 43. С. 113-120.
- 18. Бондарчук Я. В. Відображення найдавнішого релігійного культу кісток у мистецтві пізнього ашелью та доби мустьє. Наук. зап. НаУКМА. Історія і теорія культури. Т. 4. 2021. С. 35-45.

- 19. Бондарчук Я. В. Еволюція семантики культових каменів та відображення її в сакральній архітектурі та мистецтві Давнього світу (від верхнього палеоліту до початку нової ери). Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. Напрямок : Мистецтвознавство. Вип. 48 / упоряд. і наук. ред. В.Г. Виткалов. Рівне: РДГУ, 2024. С. 6-18 [553 с.].
- 20. Yaroslava Bondarchuk, Mykola Nesprava, Oleksandra Nesprava, Natalia Sikorska, Olena Ryhina. Spiritual evolution as a direction for improving human development. Ad Alta: journal of interdisciplinary research. 2023. August. № 13. Issue special XXXVI. S. 40–43.
- 21. Yaroslava Bondarchuk, Natalia Datsiuk, Mariana Studnytska, Oleksandr Bazhenov, Olena Stadnyk. Historical aspects of the religious art formation. Synesis. v. 6. n. 1. 2024. ISSN 1984 – 6754. Universidade Católica de Petrópolis, Rio de Janeiro, Brasil.
- 22. Nataly Zatsepina, Yaroslava Bondarchuk, Mariana Studnytska, Ivan Tsykhuliak. The potential of personality culture in religious art. Multidisciplinary Reviews. S. 1 – 7. Review article Published Online: June 10, 2024 <https://doi.org/10.31893/multirev.2024spe031>. <https://www.malque.pub/ojs/index.php/mr>.
- 23. Jarosława Bondarczuk. Ewolucja semantyki obrazu węża w sztuce epoki kamienia / Akcent. Literatura i sztuka. Czasopismo patronackie Instytutu Książki wydawane na zlecenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. 2022. Nr 2. S. 163 – 170.
- 24. Бондарчук Я.В. Відображення культу каменів у похованнях початку верхнього палеоліту / The 1st International scientific and practical conference «Science and innovation of modern world» (September 28–30, 2022) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2022. P. 341 – 349 [499 p.].
- 25. Бондарчук Я.В. Проблематика відображення етапів духовної еволюції людства в космічних циклах прецесії у працях вчених XX – XXI ст. / The 11th International scientific and practical conference «Eurasian scientific discussion» (November 21–23, 2022) Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2022. P. 364 – 370 [553 p.].
- 26. Бондарчук Я. В. Відображення найдавніших культів у сакральних календарях палеоліту. Актуальні питання культурології: альм. наук. т-ва «Афіна» каф. культурології та музеєзнавства Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 18 / за ред. проф. В.Г. Виткалова. Рівне : РДГУ, 2018. С. 8 – 15 [195 с.].
- 27. Бондарчук Я. В. Зооморфні образи бінарної та триярусної структури всесвіту в мистецтві палеоліту. Актуальні питання культурології: альм. наук. т-ва «Афіна» каф. культурології та музеєзнавства Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 19 / за ред. проф. В.Г. Виткалова. Рівне : РДГУ, 2019. С.25–32.
- 28. Бондарчук Я. В. Шість днів творення світу (синтез релігійних та наукових концепцій) : монографія. Острог : Вид-во На У«ОА», 2013. 152 с.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Степанова Олена Анатоліївна
2. Olena Stepanova

Кваліфікація: д. культ., професор, 26.00.01**Ідентифікатор ORCID ID:** Не застосовується**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Київський національний університет технологій та дизайну**Код за ЄДРПОУ:** 02070890**Місцезнаходження:** вул. Мала Шияновська, буд. 2, Київ, 01011, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Міністерство освіти і науки України**Ідентифікатор ROR:****Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Совгира Тетяна Ігорівна
2. Tetiana Sovhyra

Кваліфікація: д. культ., доц., 26.00.01**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0002-7023-5361**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Київський національний університет культури і мистецтв**Код за ЄДРПОУ:** 02214159**Місцезнаходження:** вул. Євгена Коновальця, буд. 36, Київ, 01601, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Міністерство освіти і науки України**Ідентифікатор ROR:****Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Барна Наталія Віталіївна
2. Nataliya V. Barna

Кваліфікація: д. філ. н., професор**Ідентифікатор ORCID ID:** Не застосовується**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля**Код за ЄДРПОУ:** 02070714

Місцезнаходження: вул. Іоанна Павла II, буд. 17, Київ, 01042, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Андрущенко Тетяна Іванівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Андрущенко Тетяна Іванівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Федоренко Микола

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна